

EL FEIXISTA ITALIÀ COMTE ROSSI SURT DE LA LLEGENDA

El Duce de Mallorca

L'escritor catòlic i de dretes Georges Bernanos, testimoni directe de la repressió sagnant exercida a Mallorca durant els primers mesos de la guerra civil, va denunciar en el seu llibre *Les grands cimetières sous la lune*, publicat el 1938, que la persona que va organitzar el terror sobre l'illa era un italià que es feia dir general Comte Rossi, però que fet i fet era només un Camisa Negra sense cap graduació militar ni cap títol nobiliari. Aquella «bèstia gegant», com el qualifica Bernanos, es deia en realitat Arconovaldo Bonaccorsi i era un exaltat i violent simpatitzant de Mussolini que durant els anys previs a l'arribada del feixisme italià al poder va participar en les accions armades dutes a terme pels camises negres contra els esquerrans, els sindicalistes i els demòcrates.

Personatge fatxenda, orgullós i teatral, va pretendre ser el Duce de Mallorca, i les seves ganes de protagonisme el van fer famós de seguida a tot el món com a símbol de la italianització de l'illa. La llegenda, sovint negra, ha envoltat la seva figura. Ara, quan es celebra el cinquantenari de la publicació del llibre de Bernanos i el centenari de l'escriptor —que s'escau aquest 20 de febrer—, apareix la primera biografia del comte Rossi, fruit d'anys i anys d'investigacions dutes a terme per Josep Massot i Muntaner sobre la guerra civil a Mallorca i fruit també de l'accés a la documentació dels arxius italians que donen testimoni de les relacions oficials que el personatge mantenia amb el govern feixista, concretament amb Mussolini i, de forma més directa, amb el comte Galeazzo Ciano, ministre d'affers exteriors. La biografia es titula *Vida i miracles del «Conde Rossi». Mallorca, agost-desembre 1936. Màlaga, gener-febrer 1937* i acaba de ser editada per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat a la col·lecció «Biblioteca Serra d'Or».

Les investigacions de Josep Massot i Muntaner han separat veritat i llegenda en el cas del «comte» Rossi, un personatge sanguinari, envanit i estrambòtic que conduí Mallorca durant els primers mesos de la guerra civil.

Lluís Bonada

Massot i Muntaner estableix amb una gran precisió el que el comte Rossi va fer i també el que, contra el que s'ha publicat i contra el que ell va pregonar, no va fer a les Balears, i alhora rectifica tot el que s'ha dit erròniament d'ell, tant per part d'historiadors i publicistes acostats a un dels dos bàndols de la guerra, com per part d'historiadors o periodistes independents, contemporanis o no als fets.

Massot i Muntaner estableix una sèrie de fets que, a partir d'ara, seran irrefutables. Primer, que Bernanos no menteix quan afirma sobre el general comte Rossi, que «cada vespre, uns equips reclutats per ell operaven als llogarets i fins a les barriades de Palma» i es dedicaven a executar sospitosos de

Dalt, el general Comte Rossi, a cavall, durant la desfílada a Palma el 6 de setembre de 1936. Baix, Rossi, amb casc, a Portocristo amb falangistes.

no simpatitzar amb els feixistes. Aquests equips es deien els «Dragones de la muerte» i, com escriu Massot i Muntaner, «encara avui la *vox populi* recorda el cas d'un «dragón» molt pròxim a Rossi, al qual preguntaven en arribar a casa seva: «¿Cuántos pajaritos has cazado hoy?». «He pogut comprovar de bona font —ens diu l'historiador— que aquesta anècdota és autèntica del tot. De totes maneres, Bernanos, portat pel seu odi contra els italians i contra Rossi en particular, exagera el seu paper en l'inici de la repressió. Des dels primers dies del *moviment*, ja hi hagué execucions i venjances personals». Massot reproduïx en el llibre una carta d'un comunicant anònim que assegura que el fill de Bernanos, molt conegut per les seves simpaties amb els falangistes, va formar part dels escamots de Rossi, cosa que l'escriptor calla.

Els anomenats «Dragones de la Muerte» era un calc de les unitats de

Acostumava a traduir-li els discursos i li feia d'interpret i, normalment almenys, no anava armat». El pare camina a la dreta de Rossi en la foto dels «Dragones de la Muerte» que il·lustra la portada del llibre de Massot i Muntaner. En el llibre no hi ha cap peu de foto que ho expliqui.

«Tenim proves concloents per demostrar la participació directa de Rossi en la repressió, avalades per la documentació, pels records de testimonis dignes de tota confiança i per la tradició oral de tota l'illa. Entre altres, he pogut parlar amb un antic falangista molt important que m'ha donat informacions de primera mà i que vol reservar-se l'anonimat. La gent recorda ara les frases de Rossi més típiques: ¡*Fucilatelo!* ¡*Fucilatelo!*, deïa. Hi ha sacerdots que recorden els seus crits exaltats de *Tutti i rossi fucilati*, en la visita al seminari. Quan arriba a Mallorca, veu que les presons són plenes i als dos mesos escriu una carta a Ciano on es van-

cana i a l'estranger. Després, va incrementar la llegenda del general victoriós amb la conquesta d'Eivissa i de Formentera, feta després que els republicans haguessin abandonat les Illes: van ser conquerides el dia 20 sense disparar ni un tret. Quan Rossi tornà triomfalment a Manacor, els falangistes li prepararen una gran rebuda, però els requetès se'n rigueren dient paraules en italià xampurrat, i la festa projectada acabà en sec.

Contra el que han dit els historiadors italians, segons els quals Rossi es va extralimitar en la feixistització de Mallorca, Massot i Muntaner dedueix, de la lectura de la documentació dels arxius del govern italià, que aquest va ser l'únic motiu pel qual Ciano l'havia enviat a Mallorca. «Té raó Bernanos a considerar-lo un agent de Mussolini per feixistitzar Mallorca. El que tampoc no és cert és que la missió de Rossi i dels italians consistís, com ha dit algun historiador italià de prestigi, a separar Mallorca d'Espanya i posar-la sota el control directe polític i militar italià. L'únic interès d'Itàlia sobre Mallorca era estratègic. El 23 de setembre del 1936, el comte Ciano digué al ministre alemany Hans Frank que les Balears havien estat salvades gràcies als italians, però li assegurà que «després de la victòria, no demanarem res a Espanya que pugui modificar les posicions geogràfiques del Mediterrani; li demanarem només que segueixi una política que no sigui contrària als interessos italians». I el Duce volia només que Mallorca restés una base italiana en cas de guerra amb França, «per tal que —va dir al ministre alemany d'afers estrangers von Ribbentrop— ni un sol negre pugui desembarcar a França a través del Mediterrani».

El comte Rossi, convertit en un heroi, va dedicar-se a una intensa campanya de propaganda per tota l'illa i les seves visites *oficials* als pobles es convertien en desfilades, rebudes multitudinàries, recepcions a l'ajuntament, discursos, misses, ofrenes religioses, obsequis, funerals pels herois morts, i rams de flors. En la seva visita al seminari va fer un parlament als alumnes en el qual va posar de relleu «la fraternitat històrica d'Espanya i Itàlia en la defensa de la civilització cristiana i llatina». A Alcúdia, el van nomenar fill adoptiu, un parell de pobles li van dedicar un carrer i el topònim menor Cas Republicans va ser convertit en Villa Conde Rossi.

A més d'organitzar la Falange i de feixistitzar Mallorca, i a més d'assasinar gent cada dia, el comte Rossi es

Rossi, al front, a Portocristo, cap al 3 de setembre de 1936.

xoc italianes «Arditi della Morte», basades en la mística del punyal, de les bombes de mà i de l'heroisme sense por a la mort. Van ser reclutats per Rossi al quarter general de la Falange immediatament després de la seva arribada a Mallorca, el 26 d'agost del 36. Les seves insígnies eren una calavera i unes tibies de plata, que es posaven sobre la camisa blava de falangista. Van arribar a ser-ne una cinquantena. El mateix dia de la seva constitució feren una desfilada pels carrers de Palma, en files de quatre i amb una atxa encesa a la mà. Acompanyava Rossi un capellà que, segons Bernanos, anava amb la creu blanca sobre el pit i les pistoles a la cintura. «Aquí Bernanos s'extralimita. Era el pare Julià Adrover, teatí que va morir el 1965 i no pas afusellat pels republicans, com assegura l'escriptor.

ta que el nombre de presoners que havia trobat ha baixat molt, gràcies a la seva acció».

Rossi i els seus falangistes armats van participar en la contraofensiva final contra el capità republicà Alberto Bayo, desembarcat amb tropes a l'illa, quan Bayo, desmoralitzat i amb moltes baixes a causa dels atacs dels avions italians, va decidir abandonar Mallorca. El passeig militar, Rossi el va convertir en una «victòria heroica», i en telegrams enviats a Itàlia el 5 de setembre el simple cònsol de milícies s'autoproclamava general i Duce. L'apoteosi, escriu Massot i Muntaner, tingué lloc a Palma el dia 6, quan prengué part teatralment, muntat a cavall i amb un casc al cap, en la desfilada de la Victòria de Palma, aparició que fou coneguda aviat a la zona republi-

va dedicar, també cada dia, a la *dolce vita*. Per Bernanos sabem que en una ocasió, a la taula d'una gran dama palmesana, tot eixugant-se els dits amb les tovalles, va afirmar que li calia, pel cap baix, «una dona per dia». «L'autèntica obsessió sexual de Rossi no és cap secret per a ningú a Mallorca», diu Massot i Muntaner. Un capità que residia al mateix hotel de Rossi, el Mediterrani, va dir a Massot que cada nit venia una senyora diferent del bordell de la casa anomenada Ca n'Elena. El responsable de l'aviació italiana a Mallorca, revela Massot, va comunicar per escrit als seus superiors que no havia volgut viure al mateix hotel amb Bonaccordi «*perch'è continuamente frequentata dalle sue molto facile conquiste femminili*». «No totes les seves conquestes femenines eren de prostitutes ni tota la seva activitat sexual s'acumulava a l'hotel. Rossi trencà el cor de moltes mallorquines, sovint de grat i, a vegades, per força. Segons les males llengües, fins i tot hauria deixat algun rastre del seu pas per Mallorca, on no tothom escoltava la saviesa popular que aquells dies cantava, al to de *Facetta nera*, aquesta cançó: «Mallorquinetes, mallorquinetes, anau alerta en ets italians, que vendrà un dia que se girarà sa truita i amb sa partida dets italians vos quedareu amb sos infants».

Però Rossi va trobar-se, fet i fet, amb els problemes que es van trobar els falangistes que es negaven a sotmetre's a l'autoritat de Franco, i que volien mantenir la independència del partit. Els primers mesos de la guerra civil, els militars no havien exercit l'autoritat amb l'energia que Franco reclamava dels seus, raó per la qual els caps de l'alt comandament van ser sotmesos a consell de guerra, empresonats o expulsats de l'exèrcit. Quan Franco va renovar el comandament militar amb homes de confiança, es va consolidar el nou règim amb la pràctica dissolució de la Falange i l'exercici exclusiu de l'autoritat va recaure en mans de l'exèrcit. Franco, afirma Massot, desitjava la supressió de la propaganda intensa feta per Rossi a favor de la Falange. Rossi va xocar amb la nova situació. Fins i tot havia trobat entrebancs per part de Joan March i Servera, símbol del capitalisme mallorquí, que gosà plantar cara a Rossi i el començà a no ficar-se en els afers interns d'e Mallorca. Rossi havia intentat detenir-lo, cosa que Ciano va impedir. A més, França i Anglaterra es van almar i van retreure a Ciano els discursos de Rossi. Les pressions internacionals —Anglaterra i Itàlia es trobaven

en negociacions per signar un acord sobre el *statu quo* de la sobirania nacional dels territoris de la Mediterrània— van fer el seu efecte i Ciano crida Rossi, que abandona l'illa el dia 23 de desembre.

Poc després, Rossi seria enviat el gener del 37 a ajudar els nacionals en l'ocupació de Màlaga. Allà no va durar tant. L'ambaixador d'Itàlia a Salamanca, Cantalupo, escriu al comte Ciano el 17 de febrer que l'actuació de Rossi no ha estat correcta i li demana que sigui cridat a Itàlia. «Esdevingué

Rossi, amb barbata i calces curtes, a Portocristo, després del reembarcament de Bayo. Amb ulleres, el pare Julià Adrover que acompanyava Rossi i els «Dragones de la Muerte».

incòmode als seus col·legues a causa del seu afany de protagonisme i del seu exhibicionisme i els féu patir a causa de la seva rapacitat i la seva ferotgia, manifestada sens dubte en una intervenció en la duríssima repressió que la Falange de Màlaga dugué a terme després de l'ocupació de la ciutat, lamentada per Cantalupo i per altres italians i deplorada pels mateixos falangistes». Després, Rossi va ser enviat a Addis Abeba i aviat va tornar a Roma. Durant la segona guerra mundial va caure en mans dels anglesos i una vegada tornat a Itàlia va reprendre la seva feina d'advocat. Va morir a Roma el 1962. Els darrers documents oficials de Rossi, del període feixista, localitzats per Massot, fan referència a les continuades peticions de condecoracions fetes a Ciano i a Mussolini, perquè li reconeguessin els mèrits contrets a les Balears i a Andalusia. No consta a l'historiador si cap d'aquestes desitjades condecoracions li van ser finalment atorgades.

El que no sabia Bernanos era qui era el comte Rossi quan arribà a Mallorca. Massot i Muntaner ho descobreix. Descobreix, per exemple, que va ser ex-

pulsat del partit i empresonat el 1934, durant catorze dies, acusat de ser un protegit de Leandro Arpinati, subsecretari d'Estat de Mussolini, que havia caigut en desgràcia. Però, com que Bonaccorsi es beneficiava de ser membre del partit, d'haver participat en la marxa sobre Roma i de ser amic del Duce, una vegada expulsat ja ningú no anava al seu despatx d'advocat a demanar feina. Després de fer mans i mànigues per sortir d'aquesta situació desesperada, va aconseguir finalment que el Duce el tornés a admetre al partit i ja

va estar salvat. En els arxius italians consultats per Massot hi ha constància d'informes policials segons els quals feia servir el seu passat per al lucre personal, per fer estafes i xantatges. Rebia les visites del públic amb un revòlver sobre la taula del despatx i feia *vita da gran signora*. Els mèrits del seu passat consistien a formar part dels *arditi* que custodiaven el despatx de Mussolini i eren utilitzats per a actes vandàlics.

El 30 de novembre del 1936, el diari *News Chronicle* va publicar una fotografia seva a Palma amb aquest peu: «Comte Rossi és un nom fals. Hom creu que el nom real és Buonaccorsi, un amic íntim de Dumini, responsable de la mort de Matteotti». Afortunadament, conclou Massot, ni les potències democràtiques del moment, amenaçades per la presència de Rossi a Mallorca, ni l'estament militar —ferit en el seu orgull per les extravagàncies i les exigències d'un estranger— no permeten la consolidació de l'obra de Bonaccorsi, duta a terme amb la complicitat del marquès de Zayas, cap de la Falange, i dels seus falangistes. □